

KÖZLEMÉNYEK

VERÉB MISKOLCZI ZSÓFIA

Közösen, hatékonyan

Beszámoló a szabadkai I. Vajdasági regionális fejlesztési konferenciáról

2007. november 16-án tartották meg Szabadkán a *Vajdasági fejlesztési lehetőségek, mit tegyünk – mit tettünk?* című I. vajdasági regionális fejlesztési konferenciát, a helyi Regionális Tudományi Társaság szervezésében.

A vajdasági magyar regionális kutatások igen rövid múltra tekintenek vissza. Annak ellenére, hogy már korábban is folyt hasonló irányú tudományos tevékenység a régióban, a Regionális Tudományi Társaság csupán 2005 decemberében alakult meg Szabadkán a Magyar Regionális Tudományi Társaság tagszervezeteként, az anyaországi kutatók személyes és intézményes támogatásával. Az RTT tagjai olyan szakemberek, akik a regionális tudomány vagy valamely hozzá kapcsolódó tudományág képviselői, s munkájukkal a régió és a közösségek fejlesztését kívánják segíteni. A társaság célja az aktív részvétel a regionális problémák megoldásában, fejlesztési tervek készítése, ezenkívül szakmai fórumok, tanácskozások szervezése, a regionális politika megalkotói és gyakorlati megvalósítói közötti kapcsolat kiépítése. Az elmúlt egy évet a szervezet igen tevékenyen töltötte: tagjai több konferencián, kutatásban vettek részt, és ez idő alatt két könyv is született.¹

Nem véletlen, hogy a regionális tudományok iránti érdeklődés Szerbiában elsősorban a magyar ajkú lakosság körében jelentkezik. A tartományban élőkben nemzetiségtől függetlenül is erős a „vajdaságtudat”, az ott élő magyarok számára pedig mind a kulturális, mind a gazdasági fejlődés lehetőségét kifejezetten a helyi (önkormányzati), illetve tartományi döntéshozatal jelenti.

Annak ellenére, hogy a konferencia csupán egynapos volt, az előadások nagyon széles körű áttekintést adtak a helyi fejlesztési kérdésekről. A konferencia témái között megtalálható volt a magyarországi regionális kutatások ismertetése, a helyi, regionális fejlesztésekkel kapcsolatos elméleti kérdések bemutatása, valamint ezek megvalósulása a közelmúltban elkészült helyi fejlesztési tervekben.

Az előadások tartalmilag két jól elkülöníthető részre tagolódtak. Az első részben az elméleti, tudományos munkák hangzottak el, könyveket és kutatásokat ismertettek. A másodikban először Vajdaság Autonóm Tartomány gazdaságfejlesztési tervét mutatták be, majd ezt követte az egyes helységek, kistérségek gazdaságfejlesztési terveinek ismertetése.

Egyben alkalom volt ez a *Vajdaság* című könyv bemutatására is, amelyet az MTA Regionális Kutatások Központja adott ki a Kárpát-medence régióit ismertető sorozat 7. köteteként. A könyvet, amely felvázolja a tartomány történelmét, jelenlegi gazdasági és társadalmi helyzetét, és fejlesztési lehetőségeit, a sorozat szerkesztője, *Dr. Horváth Gyula* mutatta be. Mint elmondta, az anyaországi és a határon túli regionális kutatóműhelyek és kutatók erős kapcsolatot ápolnak, közös kutatásokban vesznek részt, a nemrégiben megjelent Vajdaság kötet példa erre, mivel egy ilyen közös kutatás keretében született. Az együttműködés másik formája az Európai Unió által is támogatott határ menti térségek, városok közötti összefogás. Ezek segítségével a Szerbiában élők is részesedhetnek az EU-s forrásokból.

¹ *Bábrity Molnár Irén* (szerk.): Kistérségek életereje. Délvidéki fejlesztési lehetőségek. Regionális Tudományi Társaság, Szabadka, 2006; *Somogyi Sándor – Mircsics Zsuzsa* (szerk.): Kistérségi távlatok. SWOT- és MACTOR-elemzés Délvidék regionális fejlesztéséhez. Regionális Tudományi Társaság, Szabadka, 2007.

Erre egy már megvalósult, sikeres példát hallhattak a résztvevők. *Ricz András* egy olyan, INTERREG-pályázaton nyertes projektet mutatott be, amely a határ két oldalán elhelyezkedő településeken a falusi turizmus közös fejlesztését hivatott elősegíteni.

A *Kistérségi távlatok* című könyv a Délvidék SWOT- és MACTOR-elemzését tartalmazza. A 2007-ben megjelent művet *dr. Lakner Zoltán*, a kötet társszerzője mutatta be.

Dr. Somogyi Sándor a regionális fejlesztés menedzselésével kapcsolatos néhány szempontot ismertette előadásában, továbbá felhívta a figyelmet a legújabb európai és magyarországi regionális fejlesztési irányvonalakra. Kiemelte a regionális központok kijelölésének fontosságát, összhangban az adott terület adottságaival. A saját arcullattal rendelkező kistérségi centrumok, városok fejlesztéshordozói fontosságát is hangsúlyozta. Hiányolta, hogy a már meglévő vajdasági stratégiai terveknel nem készültek alapozó kutatások, mint például annak vizsgálata, hogy az adott város milyen gazdasági fejlesztést kíván megvalósítani, melyek a potenciális piacai, milyen a fejlettsége, milyen a kapcsolata az EU-hoz, hogyan alakul életminőségének helyzete és dinamikája.

Ez utóbbi témáról *dr. Kajári Karolina* tartott előadást, melyben ismertette az életminőség mérésének eszközeit, az egyes mutatókat és a Vajdaságra vonatkozó adatokat.

A tartomány sokat veszített relatív gazdasági súlyából az elmúlt 15–20 évben – mondta *dr. Sefcsich György*, a helyi ipar lehetőségeiről szólva. Míg 1991-ben a Vajdaságban megtermelt egy főre jutó bruttó hazai termék az országos átlaghoz viszonyítva 143,5%-os szintet mutatott, addig 2002-re ez már 117,5%-ra csökkent. Ettől függetlenül Vajdaság még mindig az ország egyik fejlettebb részének számít. Gazdaságföldrajzi adottságait tekintve alacsony energia-önellátottságú, kifejezetten vízszegény terület; egyetlen komparatív előnnyel rendelkezik: nagy termőerejű a földje. Ezért a gazdaság számára a kitorési lehetőséget a mezőgazdaságra épülő megújuló energiaforrások jelenthetik. Sefcsich előadásában külön kiemelte az észak-vajdasági régiót, ahol a legnagyobb a magyar lakosság részaránya. Véleménye szerint e kisebbség számára a fejlődési lehetőség egy „intenzív és hatékony képesítési és szakképzési rendszer” lehet.

Pásztor István, tartományi privatizációs miniszter bemutatta Vajdaság gazdaságfejlesztési koncepcióját. A terv, melyet 2003–2004 folyamán készítettett el a tartományi képviselőtestület, három prioritási tényezőt határoz meg:

1. Vajdaság Autonóm Tartomány belső potenciáljának kihasználása,
2. a régió gazdasági fejlődéséhez szükséges keretfeltételek javítása,
3. a minőség javítása, és a régió emberi erőforrásainak kihasználása.

A prioritások megvalósulását 12 program hivatott biztosítani, amelyek között található a beruházások ösztönzését célzó, az új technológiák bevezetését serkentő, valamint a folyami turizmust fejlesztő is.

A terv bemutatása után Pásztor beismerte: bár a program megszületésekor és elfogadásakor mind hatalmi, mind ellenzéki oldalról szakmai egyetértés volt, nem látja biztosítottnak a hosszú távú politikai akaratot a terv megvalósulásához. A végrehajtás másik gátló tényezője a kellő mennyiségű önerő hiánya lehet.

A konferencia elsősorban Vajdasággal, azon belül is a tömbmagyarság lakta településeivel és vidékeivel foglalkozott részletesebben.

A konferencia második részében – amely a fejlesztési törekvések gyakorlati megvalósulását volt hivatott bemutatni – hat előadás hangzott el: négy község (Szabadka, Zenta, Topolya és Magyarkanizsa), valamint egy kistérség (Nyugat-Bácska) és egy mikrorégió (Ket-Adryan) gazdaságfejlesztési tervét ismerhettük meg.

Az előadások alapján a tervekről az alábbi megállapítások tehetők:

1. Annak ellenére, hogy egyelőre semmi nem kötelezi a településeket fejlesztési tervek készítésére, minden említett község vagy kistérség saját kezdeményezésére megtette az első lépéseket: ezek a tervek többségükben már el is készültek, és megkezdődött a megvalósításuk.

2. A tervek bemutatásánál az előadók kiemelték: az elkészítésben fontos szerepet kapott a helyi gazdasági és közéleti szereplőkkel történő konzultáció, velük egyeztetve hozták meg a döntéseket.
3. Gyakran maguk az előadók is elismerték: a tervek sokszor nagyratörőbbek, mint azt a rendelkezésre álló anyagi eszközök indokolnák.
4. A tervek sokrétűek, nem csupán egy-két területre összpontosulnak, hanem több lábon állnak, aminek az lehet a következménye, hogy a bennük szereplő programok, projektek csak részben, lefáradva valósulnak meg.
5. Nem alaposnak kellő mértékben a helyi sajátosságokra, és az egyedi arculat megteremtésére. Ennek fontosságát csak két terv érzékeltette: Nyugat-Bácska, továbbá a Ket-Adryan programja.

A gazdaságfejlesztési terveknek a régió általános problémáit is figyelembe kellett venniük egytől egyig: az elmúlt évek háborús eseményeinek hatását, a magyar ajkú lakosság elvándorlását, a társadalom elöregedését, valamint a következtelen privatizáció negatív hatásait.

Az egyes községek, térségek erre adott válasza, valamint jövőbeli fejlesztési koncepciója több ponton is hasonlóságot mutat:

1. Mindegyik célul tűzte ki egy-egy ipari park megalapítását, azonban ebből legtöbbször még csak a terület kijelölése valósult meg. Nagyobb községekben egy-egy inkubátorház létrehozását tervezik, de ezek közül csupán Szabadkán működik egy, 2006 óta.
2. Vajdaság földrajzi adottságaiból következik, hogy a mezőgazdaságnak, valamint az arra épülő feldolgozóiparnak kulcsszerepe van a tervekben. A legújabb nemzetközi trendekhez igazodva megjelenik a biogazdálkodás és a bioüzemanyag előállításának támogatása.
3. Mindegyik terv kiemelte területének kedvező logisztikai elhelyezkedését, amelyben a tervezők inkább komoly jövedelemforrást, mintsem fejlesztési lehetőséget látnak.
4. A helyi turizmus fejlesztése (falusi turizmus, zárandokturizmus) minden tervben fontos helyet foglal el.

Szabadka Észak-Bácska regionális központja, ennek megfelelően a gazdasági tervében az itt felsoroltak mellett komoly szerepet kapott a kutatási-fejlesztési terület erősítése. Ennek előfeltétele, hogy a város felsőoktatási intézményeit tovább bővítsék.

A záró hozzászólások hasznosnak minősítették a konferenciát, és egyben további hasonló rendezvények megszervezésére buzdították az RTT-t. A konferencia egyetlen hiányosságaként a vállalati-gazdasági szféra távolmaradását említették. Elhangzott még: a hatékonyság érdekében szükség van az összefogásra és az egyes helyi fejlesztési tervek összehangolására.

A hozzászólók külön hangsúlyozták, több előadásban is felmerült: az egyes városok, térségek jobban összpontosítsanak az egyedi, a rájuk jellemző erősségekre, azok kiaknázására, az általános fejlesztési sémák követése helyett. Ezért a konferencia egyik jelentős eredményének azt tekinthetjük, hogy az RTT szervezésében hamarosan elkészítenek egy összehasonlító tanulmányt, amelyben megvizsgálják az egyes tervek közötti átfedéseket és hasonlóságokat; feltárják milyen sajátosságaik vannak a településeknek, amelyekre jobban kellene összpontosítani. Az így kapott eredményeket egy kerekasztal-megbeszélésen fogják megvitatni az érintett szereplőkkel.

Kulcsszavak: regionális tudomány, fejlesztési konferencia, gazdaságfejlesztési koncepció, Délvidék, Vajdaság, Szabadka.

Resume

In Serbia, it is primarily ethnic Hungarians that are interested in regional sciences. Decision-making at self-government and sub-national level are key issues for them. This article reports about the conference "Development opportunities in Vajdaság, what we do – what we did" (Szabadka, 16th November 2007).